

Ekranizirani romani Ivana Kušana

Alkaz, Nefisa

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:313141>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NEFISA ALKAZ

EKRANIZIRANI ROMANI IVANA KUŠANA

Završni rad

Pula, rujan, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NEFISA ALKAZ

EKRANIZIRANI ROMANI IVANA KUŠANA

Završni rad

JMBAG: 0205980365000, izvanredni student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc.dr.sc.Kristina Riman

Pula, rujan, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI (završni rad)

Ja, dolje potpisana NEFISA ALKAZ, kandidat za prvostupnika PREDŠKOLSKOG ODGOJA ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

(završni rad)

Ja, NEFISA ALKAZ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom EKCRANIZIRANI ROMANI IVANA KUŠANA koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	6
2. O ŽIVOTU I STVARALAŠTVU IVANA KUŠANA.....	7
3. ROMAN.....	9
3.1. Dječji roman.....	11
4. FILM.....	14
4.1. Dječji film.....	15
4.2. Hrvatski dječji film.....	17
5. KUŠANOVI ROMANI I NJIHOVA EKSPANIZACIJA.....	19
5.1. „Lažeš, Melita“	21
5.1.1. Serija „Lažeš, Melita“	23
5.2. „Koko i duhovi“	25
5.2.1. Film „Koko i duhovi“	27
5.3. „Zagonetni dječak“	29
5.3.1. Film „Zagonetni dječak“	30
5.3.2. Serija „Operacija Barbarossa“	32
6. TEMELJNE KARAKTERISTIKE NAVEDENIH ROMANA I NJIHOVE EKSPANIZACIJE.....	34
7. ZAKLJUČAK.....	36
8. SAŽETAK.....	37
9. LITERATURA.....	38

1. Uvod

Početak 20. st. smatramo književno verificiranim početkom hrvatske dječje književnosti. Tadašnja djela su nezaobilazna vrijednost i nose pečat doba u kojem su nastala. To je vrijeme hrvatske moderne kada dolazi do procvata hrvatske dječje književnosti. Nakon 1945. godine slijedi zrelo doba dječje književnosti koje predstavlja začetak novog književnog senzibiliteta, nove poetike te novog pristupa djetetu (Hranjec, 2006).

Dječji hrvatski roman je mlada književna činjenica, jer je u kratkom razdoblju (oko sto godina) dostigao svoju zrelost i autonomnost naspram svjetskog dječjeg romana, hrvatske književnosti i ukupne dječje hrvatske književnosti. Hrvatski dječji roman je izgradio svoju poetiku, strukturno-tematske posebnosti u odnosu na svojega recipijenta. Preuzimao je modele i prilagođavao ih svojim čitateljima. Dokazao se svojim strukturnim i tematskim bogatstvom u rasponu od stvarnih do bajkovitih pristupa (Hranjec, 1998).

Roman je dosegnuo veliki procvat kada je postao poput scenarija za određeni film ili seriju, odnosno kada su se romani počeli ekranizirati. Filmska ekranizacija je filmska interpretacija književnog djela ili pak samostalna kreacija filmskog redatelja kojem je književni predložak poticaj za vlastitu maštu. Filmska adaptacija nije prijevod književnog izvornog teksta već je preobrazba hiperteksta, popularizirajuća reinterpetacija u duhu filmske umjetnosti. Od samog početka postojanja, film je uzimao (iskorištavao) gradivo iz književnosti. Postoji puno filmskih ekranizacija koje su temeljene na književnim predlošcima. Prema tome, međunarodna znanstvena zajednica njeguje intermedijalna adaptacijska proučavanja na temeljima znanosti o književnosti i ekranizacije (Uvanović, 2008).

U ovom radu ćemo ukratko opisati život i stvaralaštvo pisca Ivana Kušana zbog njegovih književnih djela koja analiziramo u ovom završnom rada. Objasniti ćemo roman kao književnu vrstu, prisjetiti se povijesti romana te uvidjeti što se smatra dječjim romanom. Poblize ćemo se upoznati sa značajkama filma, naročito dječjeg filma da bismo kasnije mogli usporediti i analizirati književna djela i filmsku preradu književnih djela; tri Kušanova romana; *Lažeš*, *Melita*, *Koko i duhovi* i *Zagonetni*

dječak. Na kraju rada bit će navedena zajednička obilježja, odnosno temeljne karakteristike navedenih romana i njihovih ekranizacija.

2. O životu i stvaralaštvu Ivana Kušana

Ivan Kušan je veliki hrvatski pisac dječjih romana. Rođen je 1933. u Sarajevu (Bosna i Hercegovina). Godine 1939. preselio se Zagreb s obitelji. Od malih nogu je učio jezike i puno je čitao. Osnovnu i srednju školu završio je u Zagrebu, kao i Akademiju likovnih umjetnosti. U životu se bavio slikarstvom te je ilustrirao i neke svoje tekstove. Bavio se i prevođenjem. Jedno vrijeme bio je urednik časopisa „Telegram“ i „Most“ te biblioteka „Modra lasta“, „Hit Junior“ i „Smib“ u Zagrebu. Bio je urednik književnih tekstova, naročito onih koji pripadaju području omladinske književnosti. Kasnije je bio zaposlen kao nastavnik na zagrebačkoj Akademiji dramske umjetnosti. Pisao je za kazalište, radio, televiziju i film (Crnković i Težak, 1993). Umro je 20. studenog 2012. godine u Zagrebu, gdje je i sahranjen.

Ivan Kušan smatra se začetnikom modernog, suvremenog i urbanog dječjeg romana. Poznat je po veoma popularnim romanima za djecu, no također je pisao i romane za odrasle. Prvi roman je izdao u dvadeset i trećoj godini života. Prvi Kušanovi romani objavljeni su u Beogradu (a ne u njegovom rodnom gradu Sarajevu ili Zagrebu u kojem je živio) zbog tadašnjih pedagoških, odnosno političkih zahtjeva, kojima Ivan Kušan nije zadovoljavao jer „nema umjetničkih, a još manje pedagoških vrijednosti“¹ (Crnković i Težak, 1993:48) kako je rekao sarajevski recenzent odbivši njegov roman. Hranjec (2004) analizira Kušanovu „nepodobnost“ romana – „temeljen je na stvarnoj građi, s pozitivnim junacima socijalističkog realizma, s naglašenim kolektivizmom koji je u stanju preobratiti asocijalne tipove, s krajnje discipliniranom strukturom i „umivenim“ (odgojnim) stilom“ (Hranjec, 2004:96).

¹ Naši kritičari pedagozi smatrali su neumjesnim da se profesor i ravnatelj škole u javnosti prikazuju kao ljudi koji imaju najobičnije ljudske mane (poput velike radoznalosti ili alkoholizma). Jedno vrijeme se vodila i javna kampanja zbog njegovih „nepedagoških“ stavova (Kušan, 2001)

Za Kušanove romane kritika nije uvijek imala riječi hvale jer su njegovi romani bili drugačiji od propisanih trendova. „Kušanovi romani prekinuli su s neizostavnom tradicijom naglašenog poučavanja i opominjanja djece. On jednostavno govori o uzbudljivoj svakodnevicu svojih dječaka i djevojčica, o njihovim razgovorima i tajnama, školovanju, igrama i razotkrivanju opasnih kriminalaca“ (Zalar, 2014:103). Prvi Kušanov roman je uklonio politizaciju dječje književnosti i pokrenuo niz dječjih romana koji u sebi nose ogromno poštovanje prema djeci² (Crnković i Težak, 1993). Nije bio poput europskih i istočnoeuropskih pisaca, nije pisao izravne političke tekstove niti se književno približio nekim od aktualnih političkih opcija, ali je napisao nekoliko aluzivnih alegorija. Bio je veliki poratni parodist, duhom sarkastičan, a književno najefikasniji. Bio je zagovornik estetskih i društvenih mjerila europskog zapada. Osim toga, bio je i hrvatski antipolitik (Prosperov-Novak, 2003). Ivan Kušan je stvorio svoj tip dječjeg romana, odnosno pravi dječji roman s uzavrelom pričom, slatkim humorom, blagom ironijom i s dječacima koji su skloni igri i doživljajima na gradskim ulicama (Hranjec, 2004).

Romani i pripovijesti književnika Ivana Kušana postigli su veliku popularnost kod čitatelja širom svijeta. Njegova književna djela prevedena su na mnoge svjetske jezike, a doživjela su i filmske prerade. Ivan Kušan dao je izuzetan doprinos i ostavio značajan trag u hrvatskoj književnosti, te je jedan od najboljih hrvatskih dječjih romanopisaca svih vremena (Diklić, Težak i Zalar, 1996).

Za svoj književni rad Ivan Kušan dobio je brojne književne nagrade, nominacije i priznanja. To su: nagrade grada Zagreba za dječji roman Domaća zadaća (1961.) i za satirički roman za odrasle Toranj (1970.), 1. nagrada na natječaju radio-drama Prag-Varšava-Zagreb (1988.) i 3. nagrada Večernjeg lista za kratku priču (1995.), nagrade Grigor Vitez i Ivana Brlić-Mažuranić za dječji roman Koko u Parizu (1978.), nagrada grada Vršca za komediju Čaruga (1996.), odličje Danice s likom M. Marulića (1996.), Nagrada Vladimir Nazor za životno djelo (1998.). U Jugoslaviji nominiran je za nagradu H. Ch. Andersen (1974.) te prvi kandidat za nagradu H. Ch. Andersen u Hrvatskoj (1995.). Gostujući kao umjetnik, na seminaru Zagrebačke slavističke škole dobio je priznanje, građa za portret pisca, Zagreb - Pula (1996.).

² Kušan je uklonio politizaciju tako što je „utkao“ stvarni život u svoja djela. Najviše važnosti je dao svojim likovima – djeci (Kušan, 2001).

Digitaliziran u Međunarodnoj dječjoj digitalnoj knjižnici u Washingtonu u SAD-u (2002.) (http://info.hazu.hr/hr/clanovi_akademije/osobne_stranice/ivan_kusan - posjećeno 15. veljače, 2017

3. Roman

Roman je najpopularnija književna vrsta i najtraženija roba na književnom tržištu. Roman je slobodan, najopsežniji i ujedno najkompleksniji otvoreni prozni oblik koji teži tome da nikada ne bude završen (Škreb i Stamać,1998). „Roman je ujedno i „najdemokratičniji žanr“ jer je otvoren za druge žanrove i povijesno gledano, nije vezan ni za koju društvenu skupinu, stalež“ (Hranjec, 1998:5).

Roman nije oduvijek značio ono što znači danas. U početku se odnosio samo na djela koja su napisana jezikom puka (romanski jezik), za razliku od onih koja su bila napisana latinskim jezikom. Još u svojim počecima roman je orijentiran na čovjekov privatni život. Likovi su unutar romana objašnjeni detaljno i u tančine upoznajemo glavne likove i situacije u kojima su se zatekli. Ujedno se prikazuju i pojedine društvene grupacije, odnosi unutar društva, kao i društvo u cjelini (Solar, 1994).

O pravom podrijetlu romana još se nagađa. Neki smatraju da svoje korijene vuče iz helenističke prozne književnosti dok drugi zagovaraju da je nastao u sprezi s filozofskom misli. Za razliku od djela kao što su epovi, u romanima je više pažnje posvećeno pojedinom liku i praćenju njegovih individualnih zgoda i nezgoda, kao i dubljem poniranju u njegov psihološki ili emocionalni svijet. Prema književnoj tradiciji, roman je nositelj novih umjetničkih sredstava oblikovanja i novih shvaćanja čovjeka i općenito društva. Roman se može podijeliti s obzirom na temu kojom se bavi, a tematika romana može biti raznolika, stoga razlikujemo psihološki, socijalni, viteški, ljubavni, povijesni, kriminalistički, avanturistički roman... Ujedno ga možemo podijeliti i prema načinu na koji je autor odabrao pristupiti temi pa razlikujemo sentimentalni, tendenciozni, didaktički, satirički i humoristični roman. Prostor radnje, radnja sama ili pak lik mogu biti fokusna točka u izgradnji romana, stoga možemo čitati roman lika, zbivanja ili prostora. Također, roman se može podijeliti i prema epohama u kojima je

nastao. Svaka epoha imala je jedan prevladavajući način pisanja i razmišljanja koji se sukladno tome reflektirao i na proznu proizvodnju toga vremena. Postoje brojni mješoviti tipovi romana i brojna djela koja ne pripadaju ni jednom tipu (Solar, 1994).

Roman se, također, može podijeliti na realistički i moderni roman. Realistički roman po svojim obilježjima može biti simbolistički, prosvjetiteljski i naturalistički. Moderno doba sa sobom je donijelo i moderni roman ili, kako ga još nazivaju, postmoderne roman. On se javio 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća i ima otvorenu strukturu koja je labavo povezana i dopušta čitatelju mnogo slobode u interpretaciji. Priča gubi klasičan rasplet, ostaje nedovršena, a kategorije realnog i imaginarnog se miješaju (Nemec, 2003).

Hranjec (1998) u knjizi „Hrvatski dječji roman“ ističe da u podjelama i tipologijama romana nećemo naći dječji roman, kao ni roman za djecu. Objašnjava da je to zbog posljedice načelnih polazišta i odnosa prema dječjoj književnosti i književnosti koja se odricala poetičke autonomnosti i takva se knjiženost (tada) svrstavala u pedagošku, odnosno moralnu-didaktičku literaturu. „Dječji je roman (hrvatski dječji roman), vrstovno afirmiran tek početkom ovog stoljeća, prešućivan kao književna činjenica“ (Hranjec, 1998: 8).

Hameršak i Zima (2015) u knjizi „Uvod u dječju književnost“ objašnjavaju da je povijest hrvatskog dječjeg romana veoma inspirativna tema te da postoje minimalno tri studije posvećene dječjem romanu, a to su studije: Stjepana Hranjeca Hrvatski dječji roman (1998) Berislava Majhuta Pustolov, siročić i dječja družba: hrvatski dječji roman do 1945. (2005) i Kraći ljudi: povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu (2011) Dubravke Zime. Pitanje „dječjeg“ u dječjem romanu je srž prožimanja i prelamanja dijakronijskog i sinkronijskog u žanrovskom smislu, a ključna je spoznaja o povijesnoj nefiksiranosti predodžbi i ideja o „dječjem“ kao i diskurzivna konstituiranost djeteta u dječjoj književnosti. „...počeci romanesknog diskursa u dječjoj književnosti odražavaju aktualne ideje i predodžbe o „dječjem“ i djetetu koje se ne podudaraju s nama suvremenim predodžbama te ih moramo razumijevati u povijesnom kontekstu“ (Hameršak i Zima, 2015: 211). Počeci hrvatskog dječjeg romana uglavnom su utvrđeni (na osnovu prije spomenutih studija) i povijesni korpus

je donekle istražen, ali u novije vrijeme hrvatski dječji roman je i dalje predmet pojedinačnih studija i vrlo različitih pristupa (Hameršak i Zima, 2015).

3.1 Dječji roman

Najčitanija i najobljubljenija vrsta dječje književnosti je roman. Kada djecu prestanu zanimati bajke, (to je otprilike oko osme godine) onda na scenu stupa roman. I to ne bilo kakav roman, već roman zbivanja, roman koji će ih zaintrigirati što znači da treba biti fabularan (Zalar, 1978).

Dječji roman je književno djelo u kojem su glavni likovi djeca i u kojemu su prikazani događaji iz dječjeg života. Ubraja se među glavne vrste dječje književnosti zajedno s dječjom poezijom, slikovnicom i pričom. Dječji roman ubraja se među vrste koje pripadaju pravoj dječjoj književnosti, budući da zadovoljava tri bitna kriterija: da je pisan za djecu, u njemu se kao junaci pojavljuju djeca, te da ga nakladnik i knjižničari deklariraju kao dječji (Crnković i Težak, 1993).

Dječji se roman, kao književna vrsta u različitim autorima, terminološki često određuje na različite načine. Pojavljuju se termini dječji roman, roman o djetinjstvu, a nerijetko se o njima govori kao o vrstama koje pripadaju dječjoj realističkoj književnosti. Međutim, pritom se ne misli na realizam u strogom značenju te riječi niti se pojam realizam odnosi na književno razdoblje. Opravdanost izraza dječja realistička književnost i izraza za roman o djetinjstvu valja pronaći na razvojnoj liniji dječje književnosti uopće. Potrebno je reći kako se na razvojnoj liniji dječje književnosti roman o djetinjstvu pojavljuje nakon priče i pustolovnog romana. Imajući na umu navedene činjenice, lako ćemo zaključiti da se izrazom dječja realistička književnost zapravo želi označiti opozicija prema priči. Želi se istaknuti da je riječ o nefantastičnoj dječjoj književnosti u odnosu prema fantastičnoj dječjoj književnosti (Crnković, 1977).

Dječji roman stupa na književnu scenu u drugoj polovici 19. st. (M. Twain, J. Heusser Spyri), zatim se bogato razvija pri kraju stoljeća i u 20. st. (F. Molnar, E. Kastner) te

zauzima prvo mjesto na ljestvici omiljenih lektira djece čiji se uzrast kreće oko desete godine. Djeca jako vole biti u vršnjačkom društvu, pa u skladu s tim Molnarevi i Kastnerovi dječaci u njihovim romanima djeluju u skupinama, a naši dječaci (u hrvatskim dječjim romanima) djeluju uglavnom u družinama, kao dječjem kolektivu jer pri tome ostvaruju atmosferu života prosječnih dječaka s naših ulica, ali ne potresaju ih tragične kataklizme, ne opijaju se patetičkim zanosima i nisu figure nekakvih vedrih humorističkih igara. Jednostavno, to su djeca i vrše svoju dužnost u svojoj sredini. U tom su se pogledu u nas proslavili danas općeprihvaćeni dječji pisci kao npr. Mato Lovrak s romanom „Družba Pere Kvržice“, Ivan Kušan s romanom „Koko i duhovi“ (Zalar, 1978).

Tijekom svoje povijesti roman je istovremeno i iskaz i silnica preoblikovanja društvenih predodžbi o svijetu i njegovom poretku. U knjizi „Uvod u dječju književnost“ Hameršak i Zima (2015) smatraju da su se odrednice definicije dječjeg romana uspostavile samostalno u kategorijama; likovi (dječji u dječjem romanu), udruživanje likova u družine, pustolovnost i dječja igra. Pri tome tvrde da ni jedna od tih odrednica nije nužna. Prema ovoj knjizi (i Majhutovom istraživanju) imamo tri tipa romaneskne narativne organizacije: dva tipa koja se pojavljuju do 1945. godine. To su pustolovni roman i roman o siročetu, a roman o dječjim (dječačkim) družbama pojavljuje se tridesetih godina 20. stoljeća i afirmira vršnjačku skupinu nad obiteljskom, što je novitet u hrvatskoj dječjoj književnosti.

Činjenica je da se na kraju 20. st. i početkom 21. st vidi porast romanesknih tekstova koji se po strukturi, imaginaciji i značenju izdvajaju iz dječjeg književnog polja i upisuju u polje adolescentske književnosti. U 21. stoljeću je očito povećanje produkcije romana, pogotovo adolescentskog. Žustro se povećava ideološko čitanje dječje književnosti, kao i njena društvena funkcionalnost. Očito je da se dječja književnost zapravo nadzire, disciplinizira i normativizira obrnuto proporcionalnom društvenom utjecaju i značenju dječjeg romana (Hameršak i Zima, 2015).

Svaka književna vrsta ima svoje odrednice pa tako i roman o djetinjstvu. Roman o djetinjstvu prepoznaje se po tome što su u njemu glavni junaci djeca, odnosno dječaci i djevojčice. Na stranicama takvih romana prikazuju se prizori dječjih života, razvijaju se raznovrsni, zanimljivi i uzbudljivi događaji. Za razliku od priče koja bježi od stvarnosti, stvarnost iskrivljuje i zamjenjuje izmišljenom stvarnošću, roman o

djetinjstvu trudi se vjerno oslikati podlogu i atmosferu koja postaje tvornicom dječje igre. Na tako osmišljenu pozornicu češće stupaju dječaci nego djevojčice, pogotovu u nestašnim pothvatima kao što su bijeg iz kuće i smione igre (Crnković i Težak, 2002).

Postoje, međutim, dječji romani u kojima su glavna lica djevojčice (L. Alcott; *Male žene*), zatim romani u kojima se kao likovi pojavljuju dječji parovi (I. Brlić- Mažuranić; *Šegrt Hlapić*), u kojima je ponekad aktivniji dječak, a ponekad djevojčica. Nadalje, u mnogim se dječjim romanima opisuju pothvati skupine djece. Najčešće su to skupine koje ulažu sav svoj trud kako bi ostvarili kakav plan ili se snašli u zatečenoj situaciji. U tako osmišljenim romanima, ulogu organizatora i vođenje družine, najčešće pisac dodjeljuje dječacima (Crnković, 1977).

Za roman o djetinjstvu vrlo je važna dob djece-junaka. Njihova se dob obično kreće oko desete godine života jer se javlja težnja za novim doživljajima i senzacijama. Tada traže uzbudljiviju literaturu, avanturističke romane i pripovijetke. Ti nestašni, hrabri i uzbuđenja željni junaci pripadaju različitim društvenim slojevima i sredinama. U ranijim ostvarenjima ove vrste često su se kao dječji junaci pojavljivali likovi birani iz redova nesretne djece (siročad, napuštena ili izgubljena djeca, djeca siromašnih roditelja, bolesna djeca i sl.) (Crnković i Težak, 2002).

Roman o djetinjstvu opisuje prizore iz života koji su čitateljima bliski, u njemu se odvija niz dogodovština koje zadržavaju pažnju i interes čitatelja do samog kraja, ali ne prelazi granicu mogućeg i ostvarljivog. Dodajmo tome da se u romanima o djetinjstvu sretan završetak javlja kao konstanta što ukazuje na opći ton romana koji odiše vedrinom, optimizmom i vjerom u dječje mogućnosti. Obilježja hrvatskog dječjeg romana su; postojanje dječje družine, naglašena pustolovnost i akcija, fenomen igre (autorova igra- stapa se književna i životna zbilja), te jednostavnost na svim razinama (struktura, gradnja likova, izričaj) (Hranjec,2006).

4. Film

„Film je masovno-komunikacijski, masovno-društveni i politički fenomen, gospodarstvena grana, komunikacija, umjetnost“ (Mikić, 2001: 18). Prema Uvanoviću (2008) film je umjetnost koja počiva na tehnološkom postignuću fiksiranja snimljenog, zadržavanja i obrade snimljenog materijala te reprodukcije istoga. Stoga se film smatra vodećim medijem suvremene kulture.

Film je i osobno iskustvo, ali i društveni fenomen, ujedno je i zahtjevan i zabavan, jednako ga se gleda u svim dijelovima svijeta, ali potrebno je imati na umu da određeni film ne percipiraju svi jednako, o tome ovisi ideološka, psihološka i socijalna razina društva. Moguće ga je tumačiti i kao umjetnost, industriju zabave koja pruža bijeg iz svakodnevnoga života i svijeta. Uz film se veže i pojam kinematografije. Kinematografija je riječ koja ukazuje na sustav organizacije proizvodnje filma, prikazivanja, recepcije, nakladništva i drugo (moglo bi se reći od ideje do prikazivanja) (Mikić, 2001).

Svaki film je poseban, drugačiji, priča za sebe i iz tog razloga valja promatrati i filmska izražajna sredstva, a ona su: kadar, okvir, objektiv, filmski plan, kut snimanja, pokreti kamere, osvjetljenje, crno-bijelo film i film u boji, zvuk, preobrazba pokreta, filmske spona (interpunkcije), montaža, scenografija, kostimografija, maska i gluma. Film nije mehanička sinteza kazališne, likovne, glazbene i književne umjetnosti, nego fenomen u kojemu su one nezamjenjivi dio cjeline. Film istodobno govori jezikom literature, jezikom glazbe i jezikom slikarstva odnosno cijelim filmskim prizorom u jednom kompletu (Težak, 1967; Mikić, 2001).

Svaki film, igrani ili animirani, mora imati priču ili fabulu. Ako nema priče, nema ni filma. Priču je moguće definirati kao izlaganje događaja u njihovom vremenskom redosljedju. Usko je povezana s likovima i sukobima među njima, radnjom i prostorom (Mikić, 2001).

Da bi se moglo reći da je neka filmska priča dobra, ona mora sadržavati logičku kontinuiranost, vizualnost, motiviranost, sukcesivnost, preglednost, dinamičnost i napetost. Također, priča mora biti uvjerljiva, zanimljiva s dramaturškom strukturom i sukobom. Likovi se sukobljavaju zbog različitih stavova, pogleda na život, interesa i tako nastaje zaplet. Priča se može temeljiti na uzročno-posljedičnom zapletu,

linearnom (zaplet se gradi na kronološkom principu), vertikalnom (zaplet se odvija oko jedne centralne točke), prstenastom (kružni razvoj zaplet oko jedne situacije), inverznom (zaplet se odvija u suprotnom smjeru) ili mozaičkom (zaplet je podijeljen na niz epizoda). Sadržaj filma detaljno se razrađuje u scenariju koji prethodi knjizi snimanja. U knjizi snimanja određuje se broj kadrova, filmski plan, kut snimanja i drugo (Mikić, 2001).

Kad se govori o filmu kao umjetnosti, to podrazumijeva ulazak u nesvakidašnji, drugačiji svijet. „Nov, samosvojan, izvoran svijet i osebujan doživljaj toga svijeta koji nam može pružiti nadahnuto filmsko djelo ne može se nadoknaditi djelom niti jedne druge umjetnosti, ma koliko ono genijalno bilo“ (Težak 2002:12). Dakle, gledatelj doživljaj filma u najvećoj mjeri određuje umjetničku vrijednost filmskog djela. Ona se očituje kroz snažan pozitivan utjecaj na emotivnu i intelektualnu stranu pojedinca, odnosno gledatelja. Stoga se film kao umjetnost promatra na vrlo subjektivan način. Svaki gledatelj na različit način cijeni i prihvaća filmsku umjetnost. Kao pozitivne psihološke odrednice gledatelja, izdvaja se mogućnost poistovjećivanja s filmskim likovima, mogućnost saznanja novih i korisnih informacija te pozitivan utjecaj glavne poruke filma. Svako filmsko djelo koje ostvari pozitivan učinak u bilo kojem ljudskom području, može se cijiniti kao umjetničko djelo (Težak, 2002).

4.1. Dječji film

Film kao medij definitivno je jedan od najpopularnijih medija s kojim se djeca susreću. Upoznavanje filma kao medija je nezaobilazno i započinje već u najranijoj dječjoj dobi te se nastavlja kroz čitav život. Dječjim filmom se smatra film koji po svojoj tematici i formi odgovara dječjoj dobi³. Karakteriziraju ga motivi i događaji bliski i prilagođeni djeci, prvenstveno dječja igra i mašta (Mikić, 2001).

Film može imati i obrazovnu ulogu. Gledanjem filmova dijete razvija sposobnost opažanja, koncentracije i oblike mišljenja poput sinteze i analize. S obzirom na intelektualno-emocionalni razvoj djeteta, potrebno je znati koji film svojim sadržajem odgovara djetetovom uzrastu i stupnju razvoja. Razvoj djeteta se dijeli u tri osnovne

³ Pojam dječjeg filma osim što označava pravi film za djecu može biti i sinonim za dječji amaterski film ili za film o djeci (Mikić, 2001).

faze: rano djetinjstvo, predškolska i školska dob. Djeca u ranom djetinjstvu (do treće godine) pažnju uglavnom posvećuju slikovnicama, dok u novije doba imamo i slikovnice s glazbom što dodatno edukacijski djeluje na djecu te dobi. Djeci predškolske dobi (do šeste godine) važni su crtani filmovi. Djeca rane školske dobi (od sedam do devet godina) najviše pažnje posvećuju bajkovitim pričama. Djecu od deset do dvanaest godina zanimat će akcijski filmovi te način na koji filmovi nastaju. Nešto starija djeca (od trinaest do petnaest godina) aktivno gledaju film, razvijaju kritičnost i pokazuju zanimanje za pustolovne filmove. Umjetnička se vrijednost filma spoznaje između šesnaeste i osamnaeste godine. Mlade toga uzrasta zanimaju teme o ljubavi, društvenom životu i slično.

Film koji je u punom smislu riječi namijenjen djeci i sadrži motive i događaje koji su bliski djeci je pravi dječji film. Djeci su zanimljivi i crtani filmovi Walta Disneya („Petar Pan“, „Pepeljuga“ itd.) koji su svojim sadržajem i tehnikom prilagođeni mlađim uzrastima. Ponekad filmovi koji nisu namijenjeni djeci zbog tematike bliske djeci, obilja pustolovina i akcije, budu bolje prihvaćeni kod djece nego kod odraslih. To su filmovi o gusarima, kaubojima ili znanstveno-fantastični filmovi. U novije vrijeme pojam „film za djecu“ dobiva dodatak „film za djecu i odrasle“. Glavne niti vodilje takvih filmova ostaju dječje ljubavi, dječja mašta, neobični i nestvarni likovi i događaji, no ponekad su djeci nerazumljivi i stilski neuobičajeni. Dječji romani ne bi trebali tumačiti psihološka stanja junaka ili kompliciranu simboliku, već trebaju sadržavati zanimljivi zaplet i jednostavnu pripovjedačku tehniku. Ali pisci dječjih romana i autori dječjih filmova moraju dobro poznavati dječju psihu, znati kako djeca razmišljaju, kako se ponašaju i što osjećaju. Filmovi koji govore o djeci često su adaptacije djela iz dječje književnosti (Težak, 1990).

4.2. Hrvatski dječji film

U svojim počecima hrvatska kinematografija se okretala prema književnosti, a to nam potkrepljuje i film iz davne 1920. godine snimljen prema romanu “Grička vještica” poznate hrvatske spisateljice Marije Jurić –Zagorke (Težak, 1990). Hrvatska filmska produkcija obilježena je činjenicama različitih državnih stavova i ratova što su se izmjenjivali od 19. st. do danas odražavajući se na film. Fašistički i socijalistički režim

ozbiljnije je poradio na organiziranju kinematografije na našem području. Tada se naša povijest našla pod utjecajem decentraliziranja filmske produkcije (Petrić, 2008). U hrvatskoj kinematografiji veliku ulogu ima dječji film, odnosno film namijenjen djeci. Visoko kotira po broju ostvarenja, ali i po kvaliteti. Hrvatski dječji filmovi uvijek su bili veoma gledani i to od dječje strane odnosno svojih mladih gledatelja. Neki hrvatski filmovi su osvojili i međunarodna priznanja, spomenut ćemo samo neke: srednjometražni film za djecu Izgubljena olovka (1960.) Fedora Škubonje, osvojio je dvije nagrade iz Venecije i La Plate te iz Cannesa, dugometražni film Opasni put (1963.) redatelja Mate Relje osvojio je Zlatnoga lava na festivalu u Veneciji te dječji film Vuk samotnjak (1972.) redatelja Obrada Gluščevića koji je osvojio pet velikih nagrada na raznim festivalima (u Španjlskoj, Siriji, Irani i Belgiji).

U svijetu je dječja književnost često oslonac dječjim filmovima, što u našoj zemlji i nije čest slučaj obzirom da imamo veoma bogatu riznicu hrvatske dječje književnosti. Neki romani hrvatskih pisaca uspješno su ekranizirani te su ostvarili veliku gledanost; Čudnovate zgode šegrta Hlapića u dugometražnom crtanom filmu (1997.) autorice Ivane Brlić-Mažuranić, dva veoma popularna dječja filma Družba Pere Kvržice (1970.) i Vlak u snijegu (1976.) autora istoimenih romana Mate Lovraka te serija Lažeš Melita i dječji filmovi Koko u Parizu, Koko i duhovi, Ljubav ili smrt i Uzbuna na zelenom vrhu autora Ivana Kušana (<http://kinotuskanac.hr/article/hrvatski-djecji-film> - posjećeno: 16.lipnja, 2017).

5. Kušanovi romani i njihova ekranizacija

Ekranizacija je prenošenje nekog književnog djela na tv ekrane. Prema Uvanoviću (2008) ekranizacija je zapravo filmska interpretacija književnog djela ili pak samostalna kreacija filmskog redatelja kojem je književni predložak poslužio kao poticaj za stvaranje nečeg novog. Osnovna poveznica umjetnosti riječi (književnog djela) i filmske umjetnosti je narativnost, odnosno oblik priče koja nam nešto kazuje. Film je, za razliku od pisanog teksta, audio-vizualni medij koji konkretizira sadržaje što ih nudi svojoj publici i stoga ne ostavlja mogućnost zamišljanja prostora, likova ili opisanih zvukova. U filmu prostor i zvuk su točno prikazani i identični su za sve gledatelje filma. Film ne dopušta zamišljanje. Književnik ne može opisati neki događaj tako temeljito kao što ga film može prikazati.

Mikić (2001) je usporedio film i roman u knjizi „Film u nastavi medijske kulture“. On objašnjava da u knjizi pisac svoju maštu pretvara u riječi i tako stvara književno djelo, te istodobno čitatelju daje mogućnost zamišljanja, odnosno dopušta mu doživljaj nekog opisa na svoj način. Čitatelj može zamišljati neki zvuk, ulicu ili bilo što drugo što je u tekstu opisano, a na filmu to nije tako. Prema Uvanoviću (2008) najprikladnija književna vrsta za filmsku preradu (ekranizaciju) je drama zbog mogućnosti doslovnog prenošenja književnih stilskih figura u filmski medij, te ima mogućnost prilagođavanja. „Kod adaptacija drama postoji opasnost da rezultat bude nalik na kazalište iz konzerve, što se zapravo i događa prilikom snimanja izvedbe kazališne predstave“ (Uvanović, 2008:34). Pri usporedbi dramskih predložaka s filmskom adaptacijom mogu se raditi izmjene kao što su skraćivanje teksta, izostavljanje nekih dijelova, razna modificiranja, izmjene u vremenu i mjestu radnje, kao i izmjene u obilježju likova te razlike u žanru predložka i adaptacije, a da se pri tome ne gubi dubinska struktura sadržaja. Uglavnom, niz čimbenika te umjetnička sposobnost cijelog filmskog tima utječe na uspjeh filmskih ekranizacija dramskih predložaka (Uvanović, 2008).

Film je prvenstveno umjetnost s epskim sadržajem, što se može nadograditi dramskim i lirskim elementima. U filmu ne postoje sinonimi, enklitike i drugi jezični fenomeni. Prikazano ujedno ima i opisnu funkciju. U njemu se pojavljuju dijalog,

tehnika naracije i komentara. Upravo o komentaru (svakoj intervenciji redatelja) ovisi hoće li se neki film doživjeti kao lirski ili dramski. Kod adaptacije ili ekranizacije strukturalno se javljaju dvije mogućnosti. Prva mogućnost adaptacije podrazumijeva da se fabulativni tijek zadržava i biva zbog različitosti medija oštećen. Druga mogućnost adaptacije je da se fabulativni tijek mijenja i prilagođava filmu. Teoretičar filma Jean Mitry o tome kaže: „Nemoguće je da se izrazi ista stvar, da se stvore identična značenja u dva različita medija“ (Mikić, 2001: 21). Prema tome, moglo bi se reći da originalni književni predložak predstavlja samo fabulativni predtekst (inspiraciju) za adaptaciju (Mikić, 2001).

Ivan Kušan je jedan od autora čija se djela češće ekraniziraju. Njegovi su romani uglavnom detektivskog tipa namijenjeni djeci, a kako djeca vole čitati njegove romane stoga još i više vole njegove ekranizacije. Neki Kušanovi romani su ekranizirani u obliku serija (kao što je serija Lažeš, Melita), a neki su ekranizirani u obliku filma (kao što je film „Koko i duhovi“). Kušanova djela koja su ekranizirana:

- Lažeš, Melita - serija, ekranizirana 1983. godine,
- Koko i duhovi – film, ekraniziran 2011. godine,
- Zagonetni dječak – film, ekraniziran 2013.godine,
- serija „Operacija Barbarossa“ ekranizirana 1990 .godine, snimljena prema knjizi Ivana Kušana „Zagonetni dječak“
- Ljubav ili smrt – film, ekraniziran 2014.godine
- Uzbuna na Zelenom Vrhu – film, ekraniziran 2017.godine

5.1. Lažeš, Melita

„Lažeš Melita“ je najkraći Kušanov dječji roman i u njemu je humor izrazito naglašen, dok su svi ostali Kušanovi romani detektivskog žanra. Radnja ima zaplet, vrhunac zapleta i burno komičan rasplet. Pisac nas upoznaje s članovima obitelji Kosić, a okosnicu romana čine pokušaji da se njihovu najmlađu članicu, jedanaestogodišnju djevojčicu Melitu, izliječi „mane“ od koje boluje: Melita, naime, obilato laže. Njezino je „izmišljanje“ centralni problem i u njegovu rješavanju sudjeluje cijela obitelj, prijatelji i školski prijatelji. Pojavom svakog novog lika u knjizi, sve se više otvara lepeza ljudskih mana, tako da Melitina majka pretjerano brine o svemu, otac ima sklonost „odraslim“ lažima i duhanskim proizvodima, a Melitin brat ima pretjerane sklonosti prema hrani. Sve to i upotpunjuje ovu humornu atmosferu. Melitin brat Nenad zaslužan je za stvaranje neobičnog plana čiji je ishod trebao dovesti do Melitinog ozdravljenja. Melitu se nastoji izliječiti tako da se njene laži ne pobijaju, već joj se predočavaju kao istinu, ne bi li je to zbunilo i potaknulo na put istine. Kada Melita tvrdi da je iz kuće nestao njen kanarinac Finki na povratku iz škole ostaje zapanjena pred praznom krletkom. Nakon niza sličnih događaja, raste Melitina zabrinutost i ona počinje shvaćati da zapravo ne bi trebala toliko izmišljati. Također, priželjkuje povratak majke koja je na nekoliko dana otputovala u posjet navodno teško bolesnoj teti Melaniji.

Mnogi se likovi redaju jedan za drugim u nadi da će njihovo sudjelovanje u igri donijeti uspješnom raspletu Melitina slučaja. Uloga simpatičnog podstanara obitelji Kosić, slikara kojemu je Melita prišla nadimak stric Sjekira, presudna je za shvaćanje osnovne teze romana. U šetnji sa stricem Sjekinom Melita doznaje „da je laganje nešto drugo, a drugo je mašta“, da se nekome nešto čini ovakvim, a drugome onakvim, da nema plavog sunca, ali ga on u nekim okolnostima vidi i doživljava i zato on vjeruje u sve njezine laži kao oblik njenog viđenja. I kada bi se napokon moglo reći da se u nečijim očima Melitine laži zrcale kao svojevrsne „umjetnički“ oblikovane istine, ona slikaru Poklepoviću odaje da se njene laži nekim neobjašnjivim čudom pretvaraju u istine. Slikar koji je Meliti uvijek vjerovao ovaj joj put izjavljuje da ne vjeruje njezinim riječima. I kako nam sugerira sam naslov jedanaestog poglavlja – Meliti pamet staje.

Rastu neprilike, raste i Melitin strah. Posljednji pokušaj da se Melitine laži uprizore dovest će radnju ovog duhovitog romana do konačnog raspleta. Melita tvrdi da je vidjela medvjeda, a ostali joj naravno ne vjeruju te ponovno pripremaju predstavu. Navukavši medvjedu kožu kako bi se skriven na gredici s jagodama, u određeno vrijeme, mogao pojaviti i odigrati svoju ulogu, otac i ne sluti da su Melitine riječi bile istinite. Ona je stvarno vidjela medvjeda koji je pobjegao iz zološkog vrta. Srećom, sve se dobro završava: na scenu stupa majka čiji krik „Ostavite ga, to je moj muž, to nije medvjed!“ u zadnji trenutak spriječi susjede da ne premlate lažnog medvjeda, Meliting oca.

U posljednjem poglavlju romana Melita “čita bukvicu” odraslima koji također lažu, ali svoje laži nazivaju drugim imenom. Imperativ sretnog kraja Kušan je riješio veselom doskočicom „novine javljaju da je slikar Poklepović dobio nagradu za sliku Plavo sunce, da je srećka koju je Melita poderala dobila veliku premiju, a nakon treska na ulici majka obaviještava svih da je kamion zdrobio njihov auto koji je otac nepažljivo parkirao pred garažom. „Lažeš!“ viknuo je jedanput slikar i dvaput otac. A to je baš bila istina prava. Na samom kraju i pas Sultan rekao je kanarincu Finkiju „Baš su smiješni ti ljudi... Nema ni jednog koji ne izmišlja, a svatko se ljuti kad drugi izvali kakvu izmišljotinu“ (Kušan, 2012: 96).

5.1.1. Serija „Lažeš, Melita“

Serija za djecu “Lažeš, Melita”, snimljena 1983. godine. Scenarij i dijaloge napisao je Ivan Kušan, a suradnik scenarija je Milivoj Puhovski. “Lažeš, Melita!” je serija koja ima pet epizoda po trideset minuta i ukupno traje sto pedeset minuta, što iznosi ravno dva i pol sata. Melitu je utjelovila Gorana Stepanić, a starijeg brata Nenada Ladislav Vrgoč. Tatu Branka glumi Danko Ljuština, a mamu Miru Branka Cvitković. Pojavljuje se i slikar Sjekira kojeg glumi Žarko Potočnjak, susjed Ružić, strastveni lovac, kojeg glumi Zvonko Lepetić te Melitin razrednik, profesor Valdovec, kojeg utjelovljuje Mustafa Nadarević. Melitine prijatelje glume Toni Moškov (Šiljo) i Snežana Trajković (Verica).

Gostujuće ili sporedne uloge igraju: Đuro Utješanović (poštar), Enes Kišević, Zvonimir Jurić, Slavica Jukić, Zdenka Trach, Franjo Majetić, Nada Gačešić, Andrea Baković i Željko Konigsnecht.

Prva i najočitija razlika između književnog djela i ekraniziranog uratka jest podjela teksta romana. Podijeljen u petnaest dijelova od kojih svaki, osim brojčane oznake, nosi vlastiti podnaslov. Naslovi i radnja u uskoj su vezi, odnosno tematski su povezani. Roman ostavlja dovoljno prostora svakom čitatelju da na svoj vlastiti, individualni način interpretira djelo. Čitatelj sam stvara viziju i sliku o prostoru, mjestu radnje, izgledu likova, njihovim kretnjama, boji glasa i slično. Često se to može istaknuti kao prednost romana u odnosu na njegovu ekranizaciju. Ipak umjetnost svakom recipijentu pruža dovoljno slobode da sam odabere. Problem između prikazivanja i pripovijedanja očito je da se javlja i onda kada su romanopisac i scenarist ista osoba. Film ne dopušta različita tumačenja prizora. Film je jednak za sve gledatelje, a ono što je prikazano često ima i deskriptivnu funkciju. Na samom početku serije vidi se odstupanje od istoimenog književnog djela. Serija počinje tako što se Melita nalazi u nekoj ulici okružena velikim zgradama koje se „okreću oko nje“ i sve je popraćeno glazbom koja dočarava Melitino stanje, a knjiga počinje kad je Melita već došla kući i razgovara s majkom. Očito je da su neki motivi koji se nalaze u knjizi namjerno izbačeni iz ekranizacije kao što je Brankov poljubac upućen svojoj ženi koji se u knjizi opisuje „kao hitac iz pištolja“. Neke scene su izmijenjene poput broja automobilskih tablica koje je Melita zapamtila i koje se u knjizi spominju, a u seriji je taj broj 3,14159 iz matematike što je bolje za gledatelje serije tog uzrasta iz edukativnih razloga. Fabula serije se sastoji od uvoda, zapleta, vrhunca radnje, preokreta i raspleta, uglavnom kao u knjizi, ali zbog različitosti medija fabulativni tijek je oštećen. U središtu fabulativnog zbivanja nalazi se psihološka drama djevojčice koja jako puno laže te igrom okolnosti sve što slaže joj se ostvari. Ta spoznaja preokreće vizuru glavnog lika te mijenja sagledavanje svoje prošlosti i sadašnjosti. U svijesti glavnog lika Melite pratimo tehnikom filmske retrospekcije njeno preispitivanje vlastitih postupaka u proteklim zbivanjima, a ujedno djevojčica se nalazi u grozničavom traganju za spašavanjem poljuljane ravnoteže životne uhodanosti. Neočekivana spoznaja komično ruši iluzije naizgled idiličnog, a zapravo lažnog svijeta u kojemu je Melita živjela. Trenutak susreta s istinom mijenja njeno dječje mišljenje i mišljenje ukućana o proteklim događajima, ali razotkriva i prikrivenu stranu istine koju odrasli smatraju kao zaobilaženje istine kao kad Melitin otac uzme bolovanje, a ustvari nije bolestan.

Karakterizacija likova u knjizi malo odstupa od serije. Melita je dobra djevojčica koja spontano izmišlja, vesela je, zaigrana i dakako pametna. U knjizi Melita ima „neposlušnu“ kosu uglavnom razbarušenu “Ta tvoja kosa! - reče profesor Vadovec. – Ti moraš nešto učiniti s tom kosom. Vidiš kako ti pada preko očiju. To je vrlo opasno. Postat ćeš škiljava...” (Kušan, 2012: 39), ali na filmu Melita ima sasvim normalnu kosu, kao sve njene vršnjakinje. Njen brat Nenad jako je pametan, domišljat, voli puno jesti i iako se u knjizi opisuje da je „debeo kao tri dječaka njegove dobi“, na filmu je samo malo deblji od uobičajenih dječaka njegove dobi. Melitina majka Mira brižna i zabrinuta za Melitu i za sve drugo u seriji kao i u knjizi, a otac Branko pomalo prezire ženino gundanje u knjizi, a na filmu još i više. Ističe se kako je odahnuo i opustio se na kolodvoru kad je, u knjizi, ispratio svoju ženu teti Melaniji, a u seriji teti Eli. Pas Sultan u knjizi je puno strašniji jer autor navodi da ga je nemoguće obuzdati, a kad bi ga zatvorili, zavijao bi tako da se susjedima ledila krv u žilama, a u seriji pas ne odaje takvu silinu niti izaziva strah jer je prilagođen djeci i dječjem filmu. Od ostalih likova najviše me se dojmilo kako autor opisuje profesora Vadovca, odnosno njegovu kosu. U knjizi se spominje da je bio poznat po tome da ima neposlušnu kosu i jedan čuperak: „Bolje rečeno, jedan neposlušan čuperak. ...čuperak bi se odjednom odvojio od tjemena , kao na opruzi i zatitrao u zraku“(Kušan, 2012:38), a u seriji profesor jedva da ima kosu, a ne čuperak. Poznato je da likovi u ekraniziranom uratku ne mogu u potpunosti odgovarati likovima iz književnog djela.

Poglavlja: „Upomoć Melita“, „Sprema se lijek za Melitu“, „Melita Kosić u školi“ i poglavlje “Kad Melitu boli zub“ isprepliću se u filmu, odnosno, nije snimljeno redosljedom kao što piše u knjizi, što znači da se radi o inverziji slijeda događaja. Neki elementi su preskočeni, ali tema je svakako u istom kontekstu kao u knjizi. Dakle, smisao je ostao isti. Njihov dijalog puno je duži nego što je u knjizi opisano, a i pokreti su drugačiji.

Fabulativni tijek se ne mijenja i u filmu biva oštećen zbog različitosti medija. U seriji imamo dosta scena koje su preoblikovane (Melitin otac dobio je četiri dana bolovanja, a u seriji se govori o pet dana) ili izmišljene (prije nego što majka ide na put, Melita pomaže majci spremati hranu u frižider). Razlike knjige i serije (u scenama) su velike, ali uglavnom, knjiga je vodič ove serije i serija ima istu poruku kao i knjiga. Na kraju krajeva, nakon što pogledamo seriju i pročitamo knjigu, isto zaključujemo: Svi lažu (bez obzira da li su djeca ili odrasli) iz raznoraznih razloga.

5.2. Koko i duhovi

Roman "Koko i duhovi" veoma je zanimljiv detektivski roman koji je objavljen 1958. godine. Ovo je priča o hrabrom dječaku, koja ima svoje nastavke u Kušanovim romanima. Radi se o detektivskoj priči čiji je dvanaestogodišnji dječak dovoljno hrabar da suzbije svoje strahove i dovoljno mudar da uz pomoć svojih prijatelja riješi veliku misteriju. Od samog početka iznosi se vrlo napeta radnja koja se zbiva u ranu jesen. Glavni lik je dječak Ratko Milić zvani Koko koji pohađa osnovnu školu i voli da ga svi zovu Koko. On je visok, crn i jako hrabar dječak, pogotovo kada krene u istraživačke pothvate. Avantura u koju se upušta opasna je za njega i njegove prijatelje i tu se ističe njegova domišljatost i veliko, hrabro srce dječaka njegove dobi. Kokova obitelj nedavno se preselila sa Zelenog Vrha u grad, u stan u kojem je prije živio pokojni Vincek koji je bio škrt, čudan i cijeli život je sakupljao bogatstvo te ga nije želio dijeliti pa ni s rođenom kćerkom niti s vlastitom ženom. Osim mame i tate koji su brižljivi za svoju djecu, Koko ima sestru Maricu i dobrodušnoga psa Cara. Marica je četvrti razred osnovne škole i jako voli ići u školu, uzor joj je njen brat a ona je potajno zaljubljena u Kokovog školskog prijatelja Mikija. Koko je žalostan jer više neće viđati stare prijatelje tako često, a opet s druge strane sretan je jer ima divan novi dom i nove prijatelje, pogotovo novopečenoga, pobratimljenog prijatelja Zlatka Brnčića kojeg smatra jako načitanim, pametnim i uglavnom se oslanja na njega u „škakljivim“ situacijama. Zlatko se povjerava Koku da je jedne večeri čuo pokojnog Vinceka da nekoga zove. Zlatko otkriva Koku tajnu koju je skrivao – jama za koju još nitko ne zna. Kad su susjedi Horvatići i Ruža s gornjeg kata bili kod Milićevih baš tijekom večere je nestalo struje. Čudno je to bilo! Sin Horvatićeva je Miki koji ide s Kokom u školu i sjedi u klupi s njim. On je mršav, crne kose i ima ispupčene jagodice. On je u početku prijatelj Koku, zatim postaje izdajica, te na kraju se pokaje i moli za oprost. Mikiju se svidjela Marica i nadao se da je ona drugačija od svoje obitelji jer Milićevi mu se nisu dopali, kao ni njegovom ocu Horvatiću. Jednu večer Koko se probudio i htio je zatvoriti prozor kad ugleda duha, pravog, pravcatog duha gdje se šulja. Koko je bio odvažan i odmah sišao dolje i sve pregledao, ali nikog nije našao. Bilo je to veoma čudno istraživačkom duhu Koku. Kad se vratio u krevet odlučio je da ako ikada bude pisao knjigu o ovim događajima da će se knjiga zvati „Koko i duhovi“. Sada već nastaje prava zbrka! Smjestili su Isaka pored skladišta gdje su kopali jamu

te će im i on pomoći. Zlatko i Koko pronašli su jedan dio žutog papira koji je bio skriven u okviru slike u Kokovom domu. Drugi dio bio je kod Mikijevog oca Horvatića. Dolazi Božo kod Koka. Božo je bojažljiv, kratkovidan, bolje vidi po noći nego danju. Zlatko misteriozno nestaje i gubi mu se svaki trag. Nitko ne zna gdje je, kao da je u zemlju propao. Njegovi roditelji su u šoku. Sve je čudno! Ruža progovara Koku o dogodovštinama u zgradi. Potvrdila je njegove sumnje. Oteli su Maricu i prijete im da moraju iseliti. Pod utjecajem najnovijih ozbiljnih događaja Koko je postao sve domišljatiji i sigurniji u sebe. Našao je sestru i brzo su išli kući roditeljima. Oni su bili presretni. Pošto su našli oba komada žutog papira, shvatili su da je taj papir plan nečega, ali nisu mogli ništa iščitati jer je to sve bilo šifrirano. Poruku je dešifrirao Isak: “Tri metra od cijevi su vrata, tri metra dalje je novac pod zemljom. Sve ostavljam svojoj kćeri Katici” (Kušan, 2012).

Klupko se zaista odmotava. Hrabri Koko u pratnji svoga oca i policije odlazi u tamne mračne hodnike gdje su uhvatili Bugarina koji je od samog početka sudjelovao u mutnim radnjama (ali to saznajemo tek na kraju romana) i starog Vinceka koga su svi smatrali mrtvim, a oslobodili Kokove prijatelje Zlatka i Božu. Policija, Koko i Zlatko su čekali u tamnim hodnicima i napokon dočekali. Bili su to otac i stric njihovog prijatelja Mikija, odnosno braća Horvatić, veliki spletkaroši. Nakon raznih loših dogodovština otkriše Koko i Božo jednu dobru stranu ove priče. Slika zagonetne žene koju su pronašli slika je Božine majke koja je zapravo Vincekova davno izgubljena kćer. Napokon su se susreli Katica i njezin otac Vincek koji je u međuvremenu prestao bit škrtica i opametio se. Zajedno su objedovali i zapravo su bili sretni s ovakvim ishodom.

Glavni motiv svih spletki u romanu je Vincekov novac kojeg je skupljao godinama i na kraju ipak shvatio da novac ne može ljude učiniti sretnim što je ujedno i poruka ove knjige. Radnja se zbiva u ranu jesen u Zagrebačkim ulicama, gdje se uglavnom odvijaju mnogi Kušanovi romani. Roman ističe vrijednost obitelji i prijateljstva kroz život.

5.2.1. Film „Koko i duhovi“

Film je snimljen po istoimenoj knjizi 2011. godine. Redatelj filma je Daniel Kušan, producentica Ankica Jurić Tilić, scenaristi: Ivan Kušan i Daniel Kušan, direktor fotografije je Mario Sablić, montažer Slaven Zečević, skladatelj Dinko Appelt, dizajnerica zvuka Dubravka Premar, scenograf Ivan Veljača, kostimografkinja je Emina Kušan, a maskerica Mojca Gorogranc Petrushevka. Film traje 95 minuta. Snimljen je u Hrvatskoj na hrvatskom jeziku, a žanr je dječji pustolovni film. Glavne uloge u filmu tumače: Antonio Parač, Nina Mileta i Kristian Bonačić. Ulogu Koka utjelovio je Antonio Parač, njegovu sestru Maricu Nina Mileta, Zlatko je Kristian Bonačić, susjed Miki je Filip Mayer, prijatelj Božo je Ivan Maltarić, Josip je zapravo Ozren Grabarić, Neda je Dijana Vidušin, Vinceka glumi Predrag Vušović, Drago je Franjo Dijak, Ružu je utjelovila Almira Osmanović.

Dječji film „Koko i duhovi“ snimljen je prema književnom predlošku autora Ivana Kušana i traje devedeset minuta. Film pripada detektivskom žanru. Dječji detektivski film izuzetno je zanimljiv i napet, posebno mlađoj publici te promiče dječje prijateljstvo i obiteljske vrijednosti. Početak filma je pomalo iznenađujući jer počinje kao Dnevnik Hrvatske radio televizije u kojem je odjeknula vijest o djeci koja su pomogla policiji uhvatiti lopove na Zelenom Vrh. Time je ovaj film doveden u vezu s prvom knjigom pisca Ivana Kušana „Uzbuna na Zelenom Vrh“ gdje je glavni lik isto Koko. U ovom filmu fabula ima početnu situaciju kada Zlatko ispriča Koku kako je čuo glas starog Vinceka pa oni posumnjaju da se on skriva u podrumu. Sve je obavijeno velom tajni, što u njima budi istraživački duh. Događa se fabularni zaplet kada nestaje Zlatko, potom Božo, a onda i Marica. Onda slijedi razrješenje kada Koko nađe svoju sestru i prijatelje. Film zaista prati fabulativni tijek knjige, ali zbog različitosti medija biva oštećen na način da je puno detalja izbačeno i nekako jednostavnije prikazano nego što je u knjizi opisano. Pretpostavljam da je devedeset minuta (koliko film traje) premalo za vjerno prikazivanje svih događanja iz knjige. Opisi likova u knjizi odgovaraju likovima iz filma osim Ruže. Ruža je opisana kao „bezuba i naborana žena“, a u filmu je gospođa koja drži do sebe, lijepa i s krasnim zubima. Sporedni likovi su izbačeni, kao na primjer Isak, Žohar, Bugarin i njegova žena. Likovi se sukobljavaju zbog različitih pogleda na život, stavova i tada nastaje zaplet. Kostimografija i scenografija izaziva osjećaj da se to događalo osamdesetih

godina prošlog stoljeća, pretpostavljam zbog vjernosti prema knjizi. Film prati limena glazba koja upotpunjuje osjećaj napetosti gledatelja. Film sadržava logičku kontinuiranost, vizualnost, motiviranost, dinamičnost i napetost. Na kraju filma javlja se retrospektivna radnja. Policajac govori o detaljima akcije koje nisu prikazali a ostvareni su (obitelj Milić se odselila odnosno odnijeli su stvari iz stana samo da lopovi pomisle da su ih se riješili, a ustvari to je bila zamka. Kad su lopovi došli, policija ih je uhitila, ali to nije prikazano na filmu, nego je prikazano kad su lopovi već uhvaćeni te odlaze u policijskoj pratnji. Tada policajac to prepričava ljudima oko sebe kako se zapravo sve odvijalo). Kako u knjizi, tako i na filmu, glavni motiv svih spletki je novac. Zaključujemo iz oba predloška da novac nije dovoljan da bi u životu bili sretni, a to nam i sam Vincek na kraju poručuje. Dakle, film je i poučnog tipa.

Film Koko i duhovi sudjelovao je na mnogobrojnim festivalima kao što su Pula film festival 2011.; Motovun film festival, 2011.; Festival slovenskega filma u Portorožu, 2011.; Chicago International Children's Film Festival, 2011.; International Film Festival for Children and Young People, Yerevan, Armenija, 2011.; 16. SCHLINGEL International Film Festival for Children and Young Audience, Chemnitz, Njemačka, 2011.; International Film Festival Listapad, Minsk, Bjelorusija, 2011.; Children's India - International Children Film Festival 2013.; Int. Film Festival of Fiji 2012, Suva, Fiji, Festroia International Film Festival 2012.; Setubal, Portugal, Brazilian Kids Film Festival 2012.; Brazil, Tuzla Film Festival 2012.; Tuzla, BiH, Lola Kenya Screen Film 2012.; Nairobi, Kenija, International Film Festival NUEAVA MIRADA for Children and Youth 2012.; Buenos Aires, Argentina, Seoul International Youth Film Festival 2012.; Seul, Južna Koreja, Festival Internacional de Cine para Ninos 2012.; Meksiko, Tel Aviv International Children's and Youth Film Festival 2012.; Tel Aviv, Izrael, Lancaster Children's Film Festival 2012.; Lancaster, Velika Britanija, Minsk IFF Listapad 2011.; Minsk, Bjelorusija, Leskovački internacionalni filmski festival 2011.; Leskovac, Srbija - službena konkurencija (<http://www.kinorama.hr/filmovi/Koko-i-duhovi/19> posjećeno - 1. veljače, 2017).

5.3. Zagonetni dječak

„Zagonetni dječak“ je veoma napet kriminalistički roman koji pripada nizu Kušanovih romana o Koku. Objavljen je 1963. godine, što se vidi po jeziku i stilu pisanja. Prevladava standardni hrvatski jezik razdoblja u kojem je pisano djelo i lako razumljiv stil pisanja popraćen govorom mladih, no bez žargonizama i novotvorenica. Djelo je veoma dinamično što autor postiže prekidanjem poglavlja u najzanimljivijem trenutku i započinjanjem drugog poglavlja koje govori o događaju iz perspektive drugoga lika. Naime, tijek radnje je linearan, roman sadrži opise paralelnih radnji prepričanih iz perspektive nekoliko likova da bismo saznali kako različiti likovi gledaju na određenu situaciju. Roman može biti veoma poučan za današnju djecu s obzirom na to da djeca u romanu vrijeme provode na svježem zraku družeći se, a što se u današnje doba čini sve rjeđe. Istina, u vremenu kada je pisan roman nije bila razvijena tehnologija kao danas, ali roman bi zasigurno mogao izmamiti djecu iz kuće i potaknuti ih da pokušaju učiniti svoj život zanimljivijim uz svoje vršnjake, kao što to čini Koko sa svojim društvom.

Na početku romana upoznajemo dječake Koka i Tomu, najbolje prijatelje koji idu zajedno u razred. Potaknut Tominim nezadovoljstvom velikog grada koji mu je dosadan, Koko smišlja što treba učiniti da bi doživjeli nešto uzbudljivo. Zabava počinje kada Tomo primijeti sumnjiva pisma dječaka koji je nedavno došao u njihov razred, Marka Lukarića. Pošto mnogi smatraju tog dječaka čudnim, dvojica prijatelja su odlučili otkriti njegov misterij. Razmišljajući iz dana u dan o svojoj "detektivskoj misiji", njihov život postaje sve uzbudljiviji. Otkrivaju razne stvari o njegovom životu koje u početku ne uspijevaju povezati pa u svoju "Operaciju Barbarossa" uključuju i Marijanu kao svog špijuna koja okreće sve u svoju korist i postaje "dvostruki špijun" prenoseći vijesti Koku i Tomi od Lukarića, ali i Lukariću od Tome i Koka. Povezujući otkrivene detalje, dječaci shvaćaju da Lukarić ide u dvije škole i ne živi u domu kao što im je rečeno, već u obiteljskoj kući Koman. Postepeno saznaju da dječak koji ide s njima u razred zapravo nije Marko Lukarić, već Mirko Koman. Pošto Tomo i Koko ne shvaćaju zašto Mirko glumi Lukarića, misle da ga je ubio. Spletom okolnosti saznaju da Lukarić živi u kolibi s Mirkovim psom i strašnim čovjekom, a Marko misli da se utopio njegovom krivicom, dok Marko isto misli za Komana. Na kraju, uporna i

vesela družina otkriva misterij njihovog suučenika koji im bude jako zahvalan i svi postaju veoma bliski prijatelji sretni što se sve napokon završilo.

5.3.1. Film „Zagonetni dječak“

Zagonetni dječak je igrani film redatelja Dražena Žarkovića koji traje 88 minuta, snimljen 2013. godine po istoimenom romanu Ivana Kušana. Scenaristica je Hana Jušić, scenaristi Dražen Žarković i Daniel Kušan, producentica Ankica Jurić Tilić, direktor fotografije je Mario Sablić, skladatelj Dinko Appelt, montažer Slaven Zečević, dizajnerica zvuka Dubravka Premar, scenograf Ivan Veljača, a kostimografkinja Emina Kušan. Glavne likove dječake Koka i Tomu glume Antonio Parač i Karlo Maloča. Mirka Komana glumi Toma Budanko, a Vanja Markovinović je utjelovila Marijanu. Marka Lukarića glumi Filip Ružić, Maricu Nina Mileta, a Zlatka Kristian Bonačić.

Film je više puta nagrađivan i prikazivao se na raznim festivalima kao što je Pula film festival 2013. godine gdje je osvojio Zlatnu Avenu za kostimografiju i CMS International Children's Film Festival 2014. godine u Lucknowu (Indija) gdje je osvojio specijalno priznanje žirija (<http://www.kinorama.hr/filmovi/Zagonetni-djecak/27> posjećeno - 1. veljače, 2017)

Možemo reći da je fabulativni tijek u filmu, zbog različitosti medija, oštećen. U filmu je, zapravo, jednaka srž fabule iz knjige, no mnogo toga je promijenjeno, od načina saznavanja novosti o Lukariću i izmjene nekih mjesta i događaja do izostavljanja likova iz knjige. U filmu skoro pa nema sporednih likova. Roditelji se jako malo prikazuju, a profesori su svedeni na stereotipe zločestih ljudi koji dijele jedinice, za razliku od knjige u kojoj se detaljnije govori o profesoru Gavriću gdje je ispričana njegova životna priča. Isto tako, u filmu se ne pojavljuje teta Vera koja u knjizi ima veliku ulogu, kao i čovjek s brazgotinom s otoka na kojem je bio Lukarić.

Knjiga obiluje opisima likova, događaja, mjesta itd., a razgovor među likovima je nešto manje bitan, no ne u toj mjeri kao u filmu u kojem je slično, no izraženije.

Naime, u prvom planu je vizualni doživljaj, a razgovor je sveden na minimum. To možemo pripisati i prilagođavanjem redatelja amaterskim ulogama djece.

S obzirom da je, kako sam već navela, verbalni udio u filmu dosta mali, vizualni posebni efekti i slika su dominantni što stvara posebnu napetost i očekivanje tijekom radnje. Glazba je simfonijska, snažna i savršeno se uklapa u tijek radnje i također pridonosi napetosti filma.

Karakterizacija likova se provlači kroz cijelu knjigu. Postepeno saznajemo sve više o likovima kroz njihove postupke koji su umjereni u svakome trenutku i dobro promišljeni. Naravno, ima i nekih neopreznosti, no to se može pripisati jednostavnoj dječjoj umjerenosti brzopletnosti. Pošto su u filmu drugačiji načini dolaženja do Kokovih i Tominih saznanja, karakterizacija likova u filmu je nekonzistentna jer njihovi postupci su ponekad vrlo promišljeni i oni smišljaju vrlo kompleksna rješenja, dok u mnogo jednostavnijim situacijama ne pokazuju takvu lucidnost (kao na primjer zaokret u radnji kada se otkrije razlog čudnog ponašanja Marka Lukarića) i vrlo su brzopletni, nesmotreni te neoprezni (konkretno u praćenju Lukarića – prevelike su šanse da ih otkriju).

5.3.2. Serija „Operacija Barbarossa“

„Operacija Barbarossa“ igrana je TV serija za djecu i mlade u 7 nastavaka, nastala 1990. godine u Jugoslaviji po romanu Ivana Kušana „Zagonetni dječak“ . Glavni redatelj je Branko Schmidt, scenarist Ivan Kušan, a snimatelj Branko Cahun. Za glazbu je zadužen Zdravko Šljivac, za scenografiju Dinka Jeričević, za kostimografiju Vjera Ivanković, a za montažu Vesna Sulejmanpašić. Glavni glumci su Kruno Martinović, Nikola Pokupčić, Dora Lipovčan i Mario Vuk. Svaka epizoda traje oko 30 minuta, a nazivi epizoda nas dodatno motiviraju da pogledamo svaku sljedeću epizodu.

S manjim izmjenama radnje, smještenom u zagrebačke kasne 1980., serija gotovo u potpunosti prati radnju iz knjige. S obzirom da je serija u 7 nastavaka po 25-30 minuta, ukupno trajanje radnje je oko 200 minuta što je više nego dovoljno da bi se

vjerno prikazala sva događanja iz knjige. Naravno, postoje manje izmjene. Dakle, fabulativni tijek iz knjige je prilagođen seriji, no nije mnogo promijenjen.

Iako je snimljena 1990. godine i ima lošiju rezoluciju i slabiji grafički izgled, komentari publike su pozitivni. Mnoge vraća u njihovo djetinjstvo, rado je se prisjećaju i ponovno gledaju.

U seriji se prikazuje mnogo sporednih likova, čak i više nego u knjizi. Prikazuju se i neke situacije i događaji iz života odraslih kao na primjer zaljubljenost tete Vere i čovjeka s brazgotinom, što se ne spominje u knjizi. Najčešće su situacije koje prikazuju odrasle, tj. roditelje, ubrzani i popraćeni glazbom.

Glazba u seriji je veoma vesela, prilagođena djeci, a zvukovi doprinose napetosti. Kostimografija je potpuno prilagođena vremenu u kojem je snimljena serija i odgovara opisima iz knjige.

Uspoređujući film i seriju, po samom vremenu snimanja tih dvaju komponenti, vrlo je logično da je rezolucija filma puno bolja od rezolucije serije. Ta loša rezolucija serije vjernije prikazuje literarni predložak. No, i po svemu ostalome serija je vjerodostojiji prikaz knjige čemu pridonosi i duljina trajanja serije zbog čega je lakše prikazati detalje iz knjige. Bez obzira na to, iako je puno kasnije snimljen, film je moderniji, nagrađivaniji, publici privlačniji i u svijetu popularniji od serije. Primjećujem da su se u filmu upotrebljavali računalni efekti. Jako je očito nerealno prikazivanje događaja, konkretno u sceni s velikim riječnim somom a u seriji ta scena niti ne postoji (a ni u knjizi). U filmu u usporenom snimku režirana je dječja nogometna utakmica što je vrlo očito da je i to računalni efekt dok je u seriji sasvim normalno prikazana ta scena (bez usporavanja).

Film se znatno više udubio u svijet djece koja su u pubertetu prepuštena sami sebi, što je odraz današnjeg vremena življenja u odnosu na seriju i ondašnje življenje. Film je vizualno ljepši od serije, posebno se ističu noćne scene kojih u filmu ima dosta i one filmu daju jedan specifični vizualni identitet kroz izraženi kontrast dnevnih i noćnih prizora. U filmu se vidi izostanak prisnosti i topline među prijateljima a u seriji je ta prisnost izražena i prijatelji djeluju puno bliskiji što daje pozitivan karakter seriji.

Kada govorimo o scenariju i režiji film je vizualno impresivan i tehnički dotjeran ali se nalazi na vrlo klimavim temeljima zbog oskudne i nekonzistentne dramaturgije što je scenarijski poprilično siromašan film a serija je vjerno dočarala svijet iz te iznimno čitane serije romana o Koku.

6. Temeljne karakteristike navedenih romana i njihove ekranizacije

Temeljna karakteristika opisanih romana leži u jednostavnosti razumijevanja, čvrstoj fabuli i kronološkom slijedu događanja, a prema temi ovi romani i njihove ekranizacije su dječji, društveni, obiteljski i istraživački. U ovim romanima i ekranizacijama likovi su pretežito djeca. Postoje i likovi odraslih, ali njihove uloge su sporedne. Nositelji radnje, ideja, tendencija i sukoba su djeca, a odrasli, kad se pojavljuju su katalizatori njihovih osjećaja i misli ili su pak negativci. Spadaju u realistične romane jer prikazuju djecu u igri, u školi, u oponašanju odraslih kad organiziraju društvo ili smišljaju različite pothvate, u obitelji i u odnosu prema odraslima, u različitim društvenim sredinama i u različitim uvjetima života. Smješteni su u urbani povoljni ambijent. Ova tri romana i njihove ekranizacije su dječji romani i filmovi koji su školni eksperimentiranju u kojima su glavni likovi djeca i to akteri koji pripadaju određenoj uzrasnoj dobi. Romani i filmovi imaju svoju napetu dinamiku i radnja se zasniva na specifičnom dječjem motrištu svijeta, a isti su napisani i snimljeni jednostavnim i razumljivim jezikom, a da time nije ni roman ni njegova ekranizacija osiromašena niti manje vrijedna. „Dječji likovi koji se javljaju u ovim djelima nisu predstavnici svedječjih izvanvremenskih i sjevremenskih osobina, nego ilustracija dječjeg života određene sredine“ (Crnković, 1990; 27). U ovim dječjim romanima tematski i izražajno najvažnije sredstvo je pothvat kao što je u romanu „Lažeš, Melita!“ lavinu pokrenuo Melitin brat Nenad osmislivši plan „ozdravljenja“ Melite ili u romanu „Koko i duhovi“ kada Koko i Zlatko otkrivaju tajne skrivanja staroga Vinceka. Najvažnije strukturne značajke ovih romana i njihovih ekranizacija je družina, avanturizam, akcionost, dječja igra i jednostavnost s tim da izdvajam roman i ekranizaciju „Lažeš Melita!“ od družine jer tamo nema družine nego se događaji zbivaju u krugu obitelji i obiteljskih prijatelja. Glavni junaci su djeca sa svim svojim vrlinama i manama te se mladi čitatelji romana i gledatelji filma s njima mogu poistovjetiti jer imaju i veoma poučnu ulogu za svakoga. Uči nas važnosti obitelji, uči nas pravom prijateljstvu i zajedništvu, razvija se osjećaj pripadanja, samopoštovanja i samoostvarenja. Romani su jako maštoviti, napeti i uzbudljivi, s tim da su ekranizacije još napetije i uzbudljivije jer ih prati glazba koja još više dočarava tu užurbanost, uzbudljivost i napetost.

Fabula romana i njihovih ekranizacija „Koko i duhovi“ i „Zagonetni dječak“ ostvaruje se na način da je organizirana na krimi-zapletu, koji se fiksira na početku, a potom se

izmjenjuju poglavlja s tajanstvenim završetcima, nailazi na lažne tragove, donose moguća rješenja i navode istražiteljeve dvojbe (Hranjec, 2006). Fabula romana i ekranizacije „Lažeš Melita“ malo je drugačija u odnosu na fabulu „Koko i duhovi“ i Zagonetni dječak“ koje u sebi nose detektivsku narav. Ona je organizirana na zapletu bez krimi djela, isto se fiksira na početku, izmjenjuju se poglavlja s mogućim završetcima, donose moguća rješenja. Povezuju ih isti likovi, mjesto i vrijeme zbivanja.

7. Zaključak

Djeci je potrebno usaditi želju i ljubav prema čitanju jer čitajući knjige obogaćuju vokabular i formiraju poglede na svijet.

U ovom radu prikazan je odnos književne i filmske umjetnosti, odnosno prikazane su značajke filmskih adaptacija književnih djela. Ove usporedbe romana i filma „svjedoči o nepodudarnim obilježjima umjetnosti riječi i umjetnosti slike u pokretu. Ako se krene od te spoznaje, nemoguće je filmski vjerno fotografirati književni tekst pa on može biti samo predložak za manje ili više vjeran, ali ne i identičan prijenos u drugi medij. A u filmske se prilagodbe književnoga djela obično ne ulazi s težnjom da budu samo što vjernije nego i nove, filmske umjetničke vrijednosti“ (Težak, 2002: 414).

Kada je riječ o prijenosu romana na film književno pripovijedanje počesto nije organizirano u cjeline koje bismo mogli nazvati scenama jer je filmsko pripovijedanje diskontinuirano, likove je nužno izgraditi nekim drugim sredstvima, možemo se služiti njihovim izgledom, gestama, načinom govora i njihovim unutarnjim životom. Splet svih ovih i mnogih drugih razlika proizlazi da se film uvijek bitno razlikuje od knjige po kojoj je napravljen te da ih je nezahvalno uspoređivati, a pogotovo valorizirati, određujući pritom što je bolje – knjiga ili film.

S obzirom na to da se filmske ekranizacije razlikuju od njihovih književnih predložaka, njihove se sličnosti i razlike mogu tumačiti kao da se fabulativni tijek ne mijenja, ali zbog različitosti medija biva oštećen.

Kada govorimo konkretno o ovim romanima „Lažeš, Melita!“ „Koko i duhovi“ i „Zagonetni dječak“ i njihovim ekranizacijama moramo napomenuti da je autor pisao romane za djecu i da su namijenjeni djeci kao i filmovi. U sebi nose životne poruke koje možemo zaključiti na kraju svakog romana ili adaptiranog predloška. U romanu ili seriji „Lažeš, Melita!“ zaključujemo da svi lažu manje ili više ili čak možemo reći zaobilaze istinu, pri čemu to isto nazivaju drugim imenom, a ne laži. Bilo da su djeca ili odrasli, ljudi iz raznoraznih razloga ponekad lažu. U romanu „Koko i duhovi“ glavna poruka je da novac nije najvažniji u životu, nego nematerijalne vrijednosti, a to su: ljubav, obitelj, prijateljstvo i sreća. U romanu „Zagonetni dječak“ poruka je da ne trebamo osuđivati druge, da nam svaka osoba može postati prijatelj, a za to se trebamo potruditi.

Sažetak

Ovaj rad je usmjeren na usporedbu dječjih romana Ivana Kušana „Lažeš, Melita!“, „Koko i duhovi“ i „Zagonetni dječak“ te njihove ekranizacije. U radu su iznesene teorijske spoznaje iz područja romana, dječjeg romana, filma, dječjeg filma, nakon čega slijedi detaljna analiza spomenutih djela te usporedba ekraniziranih djela i romana, potom su iznesene temeljne karakteristike spomenutih romana i filmova, a svemu tome prethodi životopis i stvaralaštvo autora tih djela - Ivana Kušana.

Ključne riječi: dječja književnost, roman, film, ekranizacija.

Literatura:

1. CRNKOVIĆ, M. (1977): *Dječja književnost*, Školska knjiga, Zagreb
2. CRNKOVIĆ, M. (1990): *Dječja književnost: Priručnik za studente I nastavnike*, Školska knjiga, Zagreb
3. CRNKOVIĆ, M., TEŽAK, D., (2002): *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955*, Znanje, Zagreb
4. CRNKOVIĆ, M., TEŽAK, D., (1993): *Vlak u snijegu i Družba Pere Kvržice Mate Lovraka, Tri Kušanova romana*, Ključ za književno djelo, Školska knjiga, Zagreb
5. DIKLIĆ, Z., TEŽAK, D., ZALAR, I., (1996): *Primjeri iz dječje književnosti*, Divić, Zagreb
6. HAMERŠAK, M., ZIMA, D., (2015): *Uvod u dječju književnost*, Leykam international d.o.o., Zagreb
7. HRANJEC, S. (2006): *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Školska knjiga, Zagreb
8. HRANJEC, S. (1998): *Hrvatski dječji roman*, Znanje, Zagreb
9. HRANJEC, S. (2004): *Dječji hrvatski klasici*, Školska knjiga, Zagreb
10. KUŠAN, I. (2012): *Zagonetni dječak*, Znanje, Zagreb
11. KUŠAN, I. (2012): *Lažeš, Melita*, Znanje, Zagreb
12. KUŠAN, I. (2011): *Koko i duhovi*, Znanje, Zagreb
13. LASIĆ, S. (1973): *Poetika kriminalističkog romana*, Zagreb
14. MIKIĆ, K. (2001): *Film u nastavi medijske kulture*, Educa 55, Zagreb
15. NEMEC, K. (2003): *Povijest hrvatskog romana od 1945 do 2000*, Školska knjiga, Zagreb
16. PROSPEROV-NOVAK, S. (2003): *Povijest hrvatske književnosti – od Bašćanske ploče do danas*, Golden marketing, Zagreb
17. SOLAR, M. (1994): *Teorja književnosti*, Školska knjiga, Zagreb
18. TEŽAK, D. (1990): *Dječji junak u romanu i filmu*, Školske novine, Zagreb
19. TEŽAK, S. (1967): *Film u nastavi hrvatskosrpskog jezika*, PKZ, Zagreb
20. TEŽAK, S. (2002): *Metodika nastave filma*, Školska knjiga, Zagreb
21. ŠKREB, Z., STAMAČ, A. (1998): *Uvod u književnost – teorija, metodologija*,

Nakladni zavod

22. UVANOVIĆ, Ž. (2008): *Književnost i film*, Matica hrvatska Ogranak Osijek

23. ZALAR, D. (2014): *Potjehovi hologrami Studije, eseji i kritike iz književnosti za djecu i mladež*, Alfa, Zagreb

24. ZALAR, I. (1978): *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*, Školska knjiga, Zagreb

Internet izvori:

<http://www.kinorama.hr/filmovi/Koko-i-duhovi/19>, - preuzeto: 01. Veljače, 2017.

<http://www.kinorama.hr/filmovi/Zagonetni-dječak-27> - preuzeto: 01. veljače, 2017.

http://info.hazu.hr/hr/clanovi_akademije/osobne_stranice/ivan_kusan - preuzeto: 15. veljače, 2017.

<http://www.arhiv.hr/arhiv2/index.htm> - preuzeto: 02. lipanja, 2017.

<http://kinotuskanac.hr/article/hrvatski-djecji-film> - preuzeto: 16. lipnja, 2017.